

АНАЛІЗ РІВНЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВОЇ СФЕРИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

БІБІКОВА В. В.

УДК 331.101:332.1

Бібікова В. В. Аналіз рівня розвитку соціально-трудої сфери регіонів України

Мета статті полягає в дослідженні рівня розвитку соціально-трудої сфери регіонів України. Для досягнення поставленої мети було розроблено комплексну систему показників, яка враховує всі складові соціально-трудої сфери (соціально-трудої відносини, ринок праці, систему винагороди за працю, соціальний супровід трудової діяльності, професійний розвиток економічно активного населення, рівень та якість трудового життя, охорону і безпеку праці). На основі використання розробленої системи індикаторів було проведено інтегральну оцінку регіонів за рівнем розвитку соціально-трудої сфери. Для отримання більш об'єктивної інформації про стан сфери праці України до аналізу було додатково залучено її суб'єктивні оцінки населенням. У результаті дослідження виявлено недостатність прогресивних змін у соціально-трудої сфері більшості (60%) областей держави, наявність значної диференціації регіонів за рівнем її розвитку та нерівномірний характер змін окремих елементів сфери праці як в межах одного адміністративно-територіального утворення, так і серед різних областей України. Обґрунтовано необхідність започаткування регулярної діагностики стану соціально-трудої сфери регіонів України з використанням розгалуженої системи індикаторів.

Ключові слова: соціально-трудова сфера, регіональний розвиток, соціально-трудої відносини, ринок праці, винагорода за працю, рівень та якість трудового життя.

Рис.: 4. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 8.

Бібікова Вікторія Валеріївна – аспірантка, Донецький національний університет (вул. Університетська, 24, Донецьк, 83001, Україна)

E-mail: v.bibikova@donnu.edu.ua

УДК 331.101:332.1

UDC 331.101:332.1

Бибикова В. В. Анализ уровня развития социально-трудої сфери регионов Украины

Bibikova V. V. Analysis of the Level of Development of the Socio-Labour Sphere of Ukrainian Regions

Целью статьи является исследование уровня развития социально-трудої сфери регионов Украины. Для достижения поставленной цели была разработана комплексная система показателей, учитывающая все элементы социально-трудої сфери (социально-трудої отношения, рынок труда, систему вознаграждения за труд, социальное сопровождение трудовой деятельности, профессиональное развитие экономически активного населения, уровень и качество трудовой жизни, охрану и безопасность труда). На основе использования разработанной системы индикаторов была проведена интегральная оценка уровня развития социально-трудої сфери регионов. Для получения более объективной информации о состоянии сфери труда Украины в анализе были дополнительно использованы ее субъективные оценки населением. В результате исследования выявлена недостаточность прогрессивных изменений социально-трудої сфери большинства (60%) областей Украины, наличие значительной дифференциации регионов по уровню ее развития и неравномерный характер изменений отдельных элементов сфери труда как в пределах одного административно-территориального образования, так и среди разных областей Украины. Обоснована необходимость проведения регулярной диагностики состояния социально-трудої сфери регионов Украины с использованием развитой системы индикаторов.

The goal of the article is the study of the level of development of the socio-labour sphere of Ukrainian regions. In order to achieve the goal, the article develops a complex scorecard, which takes into account all elements of the socio-labour sphere (socio-labour relations, labour market system of labour reimbursement, social accompaniment of labour activity, professional development of economically active population, level and quality of labour life, safety and security of labour). On the basis of the use of the developed scorecard, the article conducts an integral assessment of the level of development of the socio-labour sphere of regions. In order to get more objective information about the state of the labour sphere of Ukraine, the article uses its subjective assessments by population. In the result of the analysis, it reveals a lack of progressive changes of the socio-labour sphere in majority (60%) of Ukrainian regions, availability of significant differentiation of regions by the level of its development and the irregular character of changes of separate elements of the labour sphere both within one administrative and territorial unit and among different regions of Ukraine. The article justifies a necessity of conduct of regular diagnostics of the state of the socio-labour sphere of Ukrainian regions with the use of a developed scorecard.

Ключевые слова: социально-трудова сфера, региональное развитие, социально-трудої отношения, рынок труда, вознаграждение за труд, уровень и качество трудовой жизни.

Key words: socio-labour sphere, regional development, socio-labour relations, labour market, labour reimbursement, level and quality of labour life.

Рис.: 4. **Табл.:** 3. **Библ.:** 8.

Рис.: 4. **Табл.:** 3. **Библ.:** 8.

Бибикова Виктория Валерьевна – аспирантка, Донецький національний університет (вул. Університетська, 24, Донецьк, 83001, Україна)

Bibikova Viktoriia V.– Postgraduate Student, Donetsk National University (vul. Universytetska, 24, Donetsk, 83001, Ukraine)

E-mail: v.bibikova@donnu.edu.ua

E-mail: v.bibikova@donnu.edu.ua

Забезпечення ефективного розвитку держави потребує прийняття обґрунтованих управлінських рішень у соціально-трудої сфері та їх втілення у стратегії, плани, програми тощо. У зв'язку з цим виникає потреба систематичного та комплексного вимірювання рівня розвитку сфери праці, що дасть змогу виявити основні тенденції її трансформації, джерела і чинники розвитку даної сфери, зорієнтувати на прогресивні зміни в ній та дозволить застосовувати саме той інструментарій і форми її регулювання, які є найбільш результативними у соціально-економічних умовах, що склалися.

Соціально-трудова сфера взагалі та оцінка рівня її розвитку зокрема є об'єктом уваги багатьох відомих вчених. Передусім слід назвати роботи: А. Колота, О. Новікової, Л. Шаульської, Є. Антосенкова, М. Малишева [5], С. Мельника [6], С. Бандура, В. Лапшина [4], А. Юсова [8] тощо. Вони обґрунтовують необхідність аналізу стану соціально-трудої сфери, започаткування її моніторингу, досліджують особливості впливу різних факторів на неї. Однак існує потреба подальших досліджень у напрямку вимірювання рівня розвитку соціально-трудої сфери на регіональному та національному рівнях. Це обумовле-

но, по-перше тим, що існуючі наукові розробки з питань, які розглядаються, повільно впроваджуються у практику в Україні, що призводить до подальшого поглиблення загальних проблем. По-друге, соціально-економічні умови, які швидко змінюються, потребують своєчасного перегляду напрямів розвитку соціально-трудової сфери, а отже, виникає необхідність проведення систематичного аналізу її стану з використанням актуальної системи показників.

Метою статті є дослідження рівня розвитку соціально-трудової сфери регіонів України на основі використання методу інтегральної оцінки.

Зважаючи на те, що соціально-трудова сфера являє собою соціально-економічну категорію, яка охоплює інституційний простір для формування, функціонування та розвитку соціально-трудоких відносин [3], до основних її складових на макро- і мезоекономічному рівні можна віднести: соціально-трудокі відносини, ринок праці, систему винагороди за працю, професійного розвитку економічно активного населення, соціального супроводу трудової діяльності, охорону і безпеку праці, рівень та якість трудового життя (рис. 1).

Для комплексного аналізу розвитку кожної складової та соціально-трудової сфери в цілому по регіонах України доцільно використовувати метод інтегральної оцінки, який дозволяє одночасно врахувати значну кількість показників, що відрізняються різним характером впливу (стимулюючий, дестимулюючий) на стан соціально-трудової сфери. У рамках даного дослідження було розроблено систему індикаторів, яка охоплює усі елементи соціально-трудової сфери та включає 53 показники (рис. 2). Зокрема, для оцінки стану соціально-трудоких відносин враховувались: частка працівників, охоплених колективними договорами; продуктивність праці в розрахунку на одного зайнятого в економіці; кількість вибулих працівників через плінність кадрів тощо.

Аналіз рівня розвитку соціально-трудової сфери регіонів України з використанням запропонованої системи індикаторів дозволяє стверджувати, що найрозвиненішою є соціально-трудова сфера Одеської та Донецької областей

(табл. 1). Такий рівень розвитку досягається переважно за рахунок високої якості трудового життя, розвиненого ринку праці та добре налагодженої системи професійного розвитку економічно активного населення порівняно з іншими регіонами України.

Щодо розвитку окремих підсистем соціально-трудової сфери у регіонах слід зазначити, що найбільшими перешкодами на шляху імплементації прогресивних змін соціально-трудової сфери є низькі показники групи елементів «соціальний супровід трудової діяльності» та «якість трудового життя». За ними спостерігається найбільша диференціація регіонів (див. табл. 1). Так, найнижчим серед усіх комплексних показників індикатор соціального супроводу трудової діяльності є у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій областях. У більшості саме ці складові соціально-трудової сфери вплинули на зниження інтегрального показника розвитку соціально-трудової сфери у регіонах.

Відносно розвиненими є регіональні системи ринку праці, винагороди за працю, соціально-трудоких відносин та професійного розвитку економічно активного населення. За комплексним показником охорони і безпеки праці спостерігається найменша диференціація регіонів: найкращий він у Закарпатській області, а найнижчий – у Хмельницькій області, переважно за рахунок поганих умов праці та високої питомої ваги загиблих від травматизму.

Групування регіонів з рівними інтервалами дозволяє говорити, що 60% регіонів України належать до групи з низьким рівнем розвитку соціально-трудової сфери (табл. 2). Ще 32% можуть бути віднесені до групи, де розвиток соціально-трудової сфери відповідає середньому рівню і лише у 8% областей, або у 2 регіонах, прогресивні зміни соціально-трудової сфери є більш-менш сталими.

Статистичні дані, які враховувались при побудові інтегрального показника розвитку соціально-трудової сфери, повною мірою не визначають всі особливості, характеристики, проблеми та перешкоди на шляху її розвитку. Тому до аналізу додатково доцільно залучити суб'єктивну

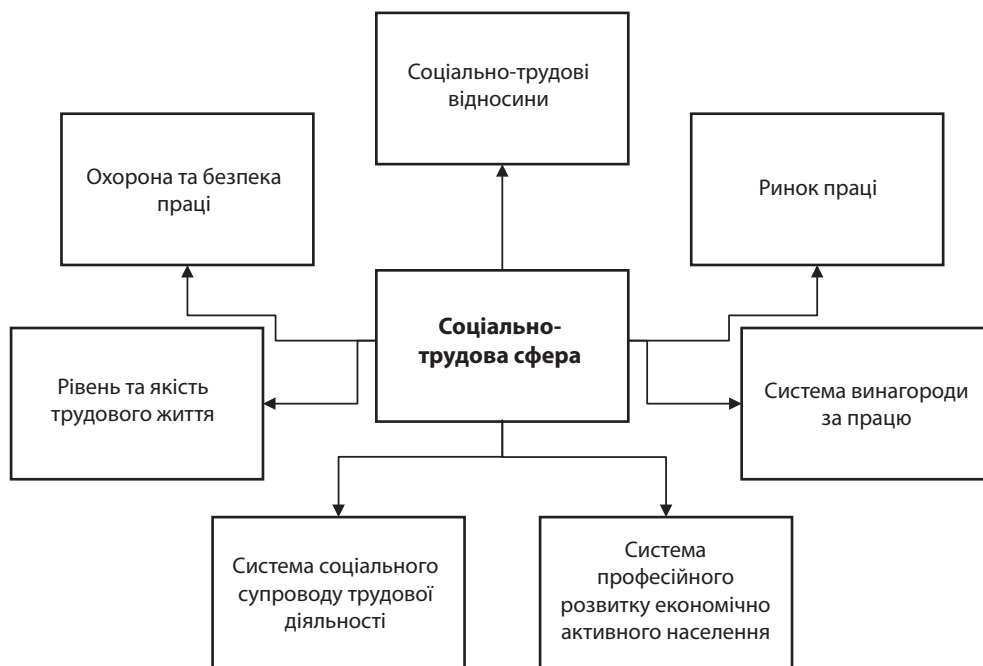

Рис. 1. Основні складові соціально-трудової сфери

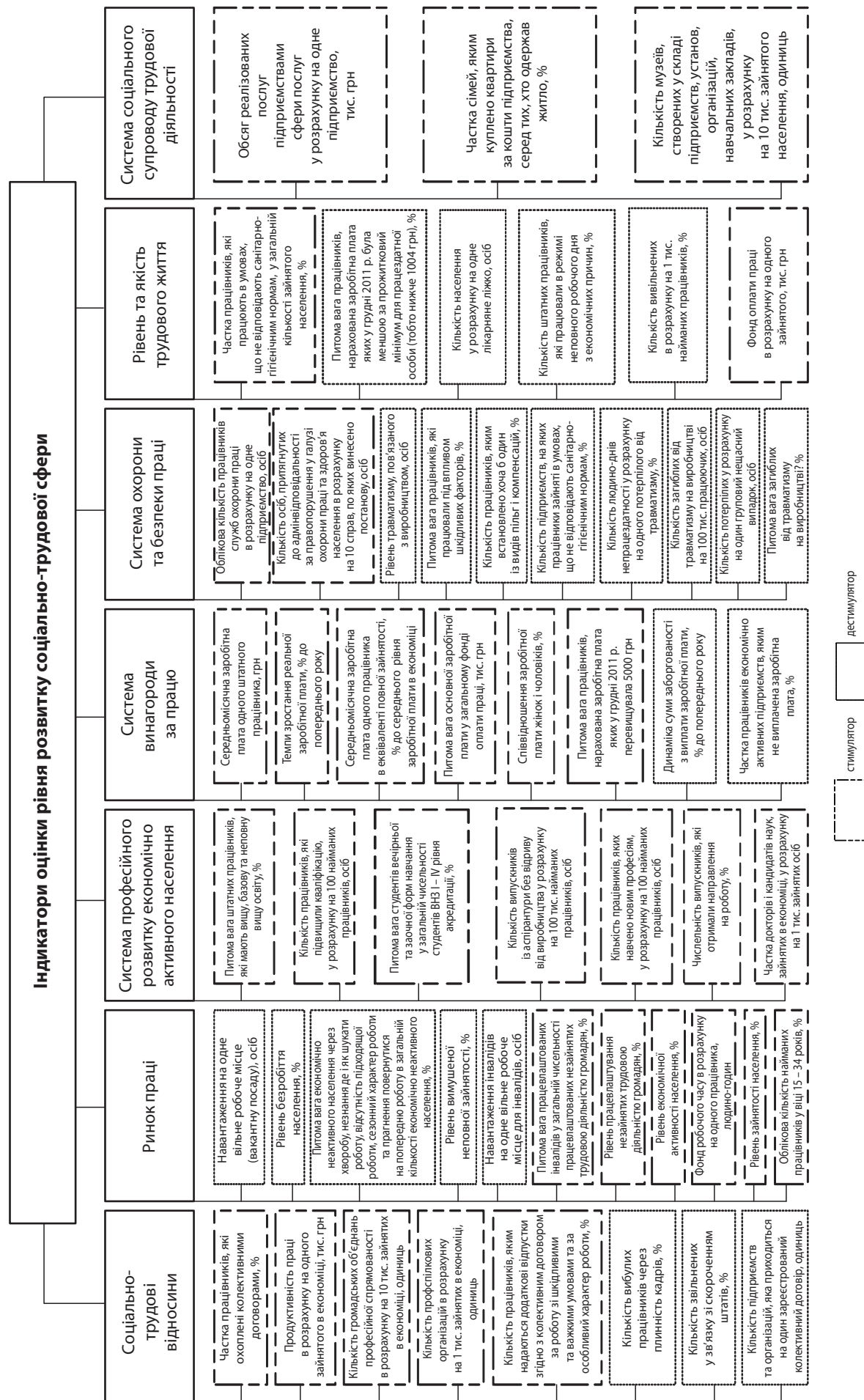

Рис. 2. Індикатори оцінки рівня розвитку соціально-трудової сфери регіонів України

Розподіл регіонів України за комплексними та інтегральним показником розвитку соціально-трудової сфери*

Регіон, область	Ринок праці	Соціально-трудові відносини	Охорона і безпека праці	Професійний розвиток економічно активного населення	Система винагороди за працю	Система соціального су-проводу трудової діяльності	Рівень та якість трудового життя	Інтегральний показник	Ранг регіону
АР Крим	0,85	0,69	0,78	0,65	0,76	1,00	0,67	1,07	4
Вінницька	0,72	0,88	0,71	0,67	0,73	0,26	0,66	0,91	25
Волинська	0,80	0,89	0,70	0,60	0,72	0,45	0,72	0,96	19
Дніпропетровська	1,00	0,67	0,76	0,85	0,90	0,49	0,88	1,09	3
Донецька	0,87	0,76	0,75	0,88	0,87	0,53	0,98	1,11	2
Житомирська	0,79	0,82	0,87	0,62	0,76	0,10	0,69	0,92	24
Закарпатська	0,73	0,82	1,00	0,68	0,73	0,44	0,74	1,02	9
Запорізька	0,71	0,71	0,76	0,81	0,81	0,58	0,66	1,00	12
Івано-Франківська	0,67	0,89	0,74	0,71	0,74	0,49	0,68	0,97	17
Київська	0,80	0,75	0,83	0,64	0,92	0,31	0,94	1,02	6
Кіровоградська	0,74	0,85	0,75	0,65	0,73	0,48	0,70	0,97	18
Луганська	0,88	0,79	0,78	0,81	0,82	0,16	0,74	0,98	16
Львівська	0,72	0,74	0,81	0,78	0,75	0,49	0,72	0,99	15
Миколаївська	0,82	0,81	0,79	0,62	0,79	0,58	0,70	1,01	10
Одеська	0,91	0,74	0,90	0,83	0,94	0,70	1,00	1,19	1
Полтавська	0,75	0,88	0,71	0,79	0,82	0,31	0,75	0,99	14
Рівненська	0,75	0,76	0,71	0,67	0,84	0,56	0,74	0,99	13
Сумська	0,70	0,84	0,72	0,74	0,73	0,34	0,64	0,93	23
Тернопільська	0,69	0,75	0,80	0,71	0,70	0,39	0,71	0,94	20
Харківська	0,85	0,74	0,78	1,00	0,79	0,25	0,76	1,02	8
Херсонська	0,79	0,67	0,82	0,69	0,72	0,32	0,74	0,94	21
Хмельницька	0,76	0,80	0,70	0,71	0,73	0,67	0,68	1,00	11
Черкаська	0,70	1,00	0,74	0,62	0,75	0,66	0,71	1,02	7
Чернівецька	0,73	0,73	0,98	0,65	1,00	0,38	0,79	1,04	5
Чернігівська	0,73	0,80	0,94	0,60	0,71	0,22	0,74	0,93	22

* Розраховано автором за джерелом [1].

Таблиця 2

Групування регіонів України за рівнем розвитку соціально-трудової сфери (СТС)

Рівень розвитку СТС	Значення інтегрального показника	Кількість регіонів		Регіони
		усього	питома вага, %	
Високий	(1,095824 – 1,187464)	2	8	Донецька, Одеська області
Середній	(1,004185 – 1,095824)	8	32	АР Крим, Дніпропетровська, Закарпатська, Київська, Миколаївська, Харківська, Черкаська, Чернівецька області
Низький	(0,912545 – 1,004185)	15	60	Вінницька, Волинська, Житомирська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернігівська області

оцінку населенням соціально-трудої сфери України. За результатами соціологічного моніторингу, що здійснюється Інститутом соціології НАН України протягом 1992 – 2012 рр. [6], стан соціально-трудої відносин на вітчизняних суб'єктах господарювання не має стабільної динаміки до поліпшення. Так, у 2012 р. 6,1% респондентів констатували, що за останній місяць мали конфлікти з керівництвом свого підприємства або колегами, що вивели їх з душевної рівноваги. Більше 28% опитаних у 2010 р. зазначили, що підприємство, на якому вони працюють у теперішній час, не забезпечує їм навіть оплачуваних лікарняних та відпусток, не кажучи вже про додаткові соціальні гарантії як-то мікро-кредити, безкоштовні обіди, медичну страховку чи заняття спортом за рахунок організації. Сталі недоліки в соціально-трудої сфері поступово знижують рівень довіри українців до профспілок (з 17,3% у 2002 р. до 14,7% у 2012 р.), які покликані захищати трудові права та інтереси найманих працівників, але діяльність яких є недостатньо ефективною у цій сфері. Тому за десять років збільшилась частка осіб, які не покладаються на професійні об'єднання (протягом 2002 – 2012 рр. – на 4,8%) (рис. 3).

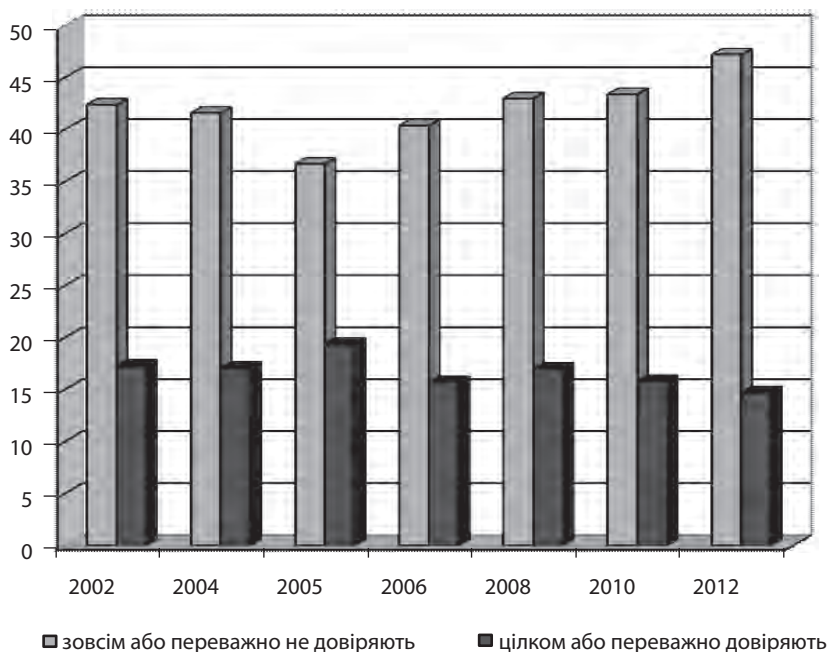

Рис. 3. Рівень довіри українців профспілкам у 2002 – 2012 рр., % [6]

Стан ринку праці відповідно до оцінок населення не має сталих позитивних тенденцій (табл. 3). Близько 50% опитаних у 2012 р. зазначили про погіршення (суттєве або незначне) гарантій зайнятості та забезпечення роботою протягом останніх 12 місяців. І це при тому, що лише 26,8% працівників відмітили, що характер роботи, яка виконується ними, відповідає їхньому професійно-освітньому рівню, інші ж респонденти або взагалі не працювали (48,7%), або виконували роботу, невідповідну їхній кваліфікації (16,4%), або не змогли відповісти на поставлене запитання.

Недостатньо ефективною, на думку опитаних є система професійного розвитку працівників, адже 64,4% з них у 2012 р. зазначили, що жодного разу не підвищували свою кваліфікацію за рахунок підприємства (організації), на якому вони працюють, близько 9% – брали участь у тренінгах, конференціях, курсах та семінарах лише один раз після влаштування на роботу і тільки 9,3% підвищують кваліфікацію один раз на рік і більше за рахунок коштів роботодавців.

Незадовільною також є система винагороди за працю. Середній рівень заробітної плати за останній місяць протягом 2005 – 2012 рр. не дозволяв респондентам досягти доходу на місяць, що забезпечував би для них життєвий мінімум (рис. 4).

Недостатність коштів для гідного життя працюючих призводить до вимушеної вторинної зайнятості. Це зменшує можливості повноцінного відпочинку працівників та негативно впливає на якість їхнього життя. Так, у 2012 р. порівняно з 1994 р. зменшилась частка населення, які відвідували плавальні басейни, спортивні зали та майданчики (на 1,4%), бібліотеки (на 4,6%), ресторани (на 4,1%), театри, концерти, музеї та художні виставки (на 0,8%), тоді як 8,1% опитаних працювали за сумісництвом.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз рівня розвитку соціально-трудої сфери регіонів України свідчить про недостатність прогресивних змін у більшості (60%) областей держави та наявність значної диференціації регіонів за цим показником. Ще однією негативною тенденцією є нерівномірний розвиток різних елементів соціально-

трудої сфери як в межах одного регіону, так і серед різних областей України. Найбільш розвинутими як за комплексними показниками, так і за наявністю соціологічно-статистичної інформації є системи ринку праці, професійного розвитку економічно активного населення, соціально-трудої відносин, а найменш розвиненими – система соціального супроводу трудової діяльності, рівень та якість життя.

Водночас можна констатувати відсутність у статистичній звітності єдиної цілісної, комплексної та такої, що відповідає сучасним вимогам, системи індикаторів стану соціально-трудої сфери України в цілому та регіонів зокрема, що стримує її дослідження та розвиток. Усе це в сукупності перешкоджає сталому соціальному, економічному й екологічному зростанню держави, зростанню добробуту населення та потребує прийняття відповідних рішень з боку держави та органів місцевого самоврядування.

Першочерговим заходом, що треба здійснити з метою прискорення прогресивних змін у соціально-трудої сфері, повинно стати запровадження регулярної діагностики стану соціально-трудої сфери регіонів України із використанням розгалуженої системи індикаторів, виходячи не лише з їх наявності у поточній статистиці, але, передусім, з їх актуальності та відповідності сфері дослідження. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Каменецкий В. А. Социально-трудова сфера в условиях трансформации российской экономики : дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.01 / Каменецкий Вячеслав Александрович. – М., 2003. – 299 с.

Оцінка респондентами окремих показників стану соціально-трудової сфери у 2000 – 2012 рр., %*

Частка респондентів, яка підтримує твердження	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Не вистачає підходящої роботи	56,0	54,1	45,5	43,0	37,0	46,5	48,6
Не вистачає можливості мати додатковий заробіток	55,9	48,8	39,3	44,8	41,0	47,2	51,1
Не вистачає можливості працювати з повною віддачею	45,5	38,0	30,2	30,1	27,2	32,7	35,0
Впродовж останніх 12 місяців доводилося втратити роботу, бути вимушено безробітним	16,2	10,2	10,6	7,8	7,1	12,0	10,3
Минулого року не мали відпустки	42,6	37,6	34,4	34,6	37,8	34,8	38,6
У вільний від основної та домашньої роботи час працювали за сумісництвом, мали додатковий підробіток	11,0	6,9	7,7	8,8	10,3	7,7	8,1
Люди найбільше зараз бояться безробіття	86,4	73,0	67,9	64,9	54,4	80,1	79,4
Люди зараз найбільше бояться невиплати зарплат, пенсій тощо	–	64,7	56,5	55,8	51,6	73,8	65,8
Люди найбільше зараз бояться зупинки підприємств	16,5	39,1	35,3	34,2	29,9	43,2	35,7

* Складено автором за джерелом [6].

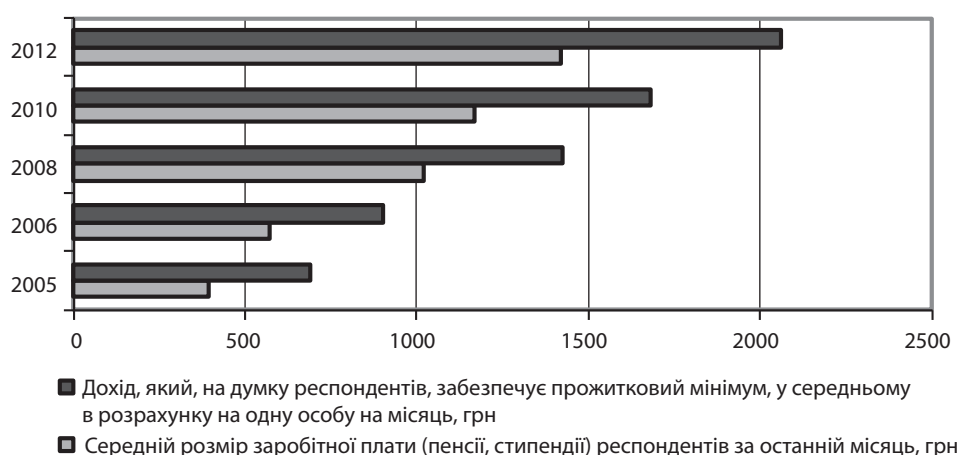

Рис. 4. Співвідношення середньої зарплатної плати та доходу, який забезпечував би прожитковий мінімум у 2005 – 2012 рр. [6]

3. Колот А. М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку : монографія / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2010. – 251 с.

4. Лапшин В. Ю. Методика і показателі оцінки результативності управління соціально-трудовою сферою в Росії / В. Ю. Лапшин // Соціально-економічні явлення і процеси. – 2010. – № 6. – С. 112 – 115.

5. Малышев М. Л. Мониторинг в системе управления соціально-трудовою сферою : дис. ... д-ра соц. наук: 22.00.08 / Малышев Михаил Львович. – М., 2005. – 399 с.

6. Мельник С. Шляхи запровадження моніторингових досліджень у соціально-трудовій сфері економіки / С. Мельник // Україна: аспекти праці. – 1998. – № 4. – С. 22 – 25.

7. Українське суспільство 1992 – 2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2012. – 660 с.

8. Юсов А. Б. Социально-трудовая сфера: тенденции развития и методы мониторинга и прогнозирования : монография / А. Б. Юсов. – М. : ПАГС, 2009. – 160 с.

REFERENCES

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Kamenetskiy, V. A.. "Sotsialno-trudovaia sfera v usloviakh transformatsii rossiyskoy ekonomiki" [Social and labor issues in the transformation of the Russian economy]. *Dis. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.01*, 2003.

Kolot, A. M. *Sotsialno-trudova sfera: stan vidnosyn, novi vyklyky, tendentsii rozvytku* [Social and labor issues: the state of relations, challenges and trends]. Kyiv: KNEU, 2010.

Lapshin, V. Yu. "Metodika i pokazateli otsenki rezultativnosti upravleniia sotsialno-trudovoy sfery v Rossii" [Methodology and indicators for assessing the impact of socio-labor sphere in Russia]. *Sotsialno-ekonomicheskie iavleniia i protsessy*, no. 6 (2010): 112-115.

Malyshev, M. L. "Monitoring v sisteme upravleniia sotsialno-trudovoy sfery" [Monitoring in the management of social and labor sphere]. *Dis. ... d-ra sots. nauk: 22.00.08*, 2005.

Melnyk, S. "Shliakhy zaprovadzhennia monitorynhovykh doslidzhen u sotsialno-trudovii sferi ekonomiky" [Ways of implementing monitoring studies in the field of social and labor economics]. *Ukraina: aspekty pratsi*, no. 4 (1998): 22-25.

Ukrainske suspilstvo 1992 – 2012. Stan ta dynamika zmin. Sotsiologichnyi monitorynh [Ukrainian Society in 1992 – 2012. Status

and trends change. Social monitoring]. Kyiv: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2012.

Yusov, A. B. *Sotsialno-trudovaia sfera: tendentsii razvitiia i metody monitoringa i prognozirovaniia* [Social and labor sphere: trends and methods for monitoring and forecasting]. Moscow: RAGS, 2009.

UDC 339.133.017

MODEL OF MARKETING RISK ASSESSMENT IN INVESTMENT PROJECTS

SOLTSEV S. O., OVCHYNNIKOVA A. V

UDC 339.133.017

Soltsev S. O., Ovchinnikova A. V. Model of marketing risks assessment in investment projects

The goal of the article is the study of theoretical and methodical grounds of assessing marketing risks when realising investment projects for increase of efficiency of making managerial decisions and minimisation of the level of marketing risks. In the result of the study the article offers to allocate the stage of assessment in the process of management, consisting of detection, analysis and assessment of marketing risks. Structurisation of methods of assessment of marketing risks allowed supplementing the existing groups of methods of assessment of risks using methods of marketing studies of consumer behaviour and develop a model of stage-by-stage complex assessment of marketing risks in investment projects, which is based on the study of the process of market exchange of enterprises and modelling behaviour of consumers under market conditions. The prospect of further studies is identification of sources and specific features of assessing marketing risks during the further stages of realisation of an investment project and when a commodity enters the market.

Key words: marketing risks, assessment of marketing risks, consumer behaviour, model of assessment of marketing risks.

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 14.

Soltsev Serhiy O. – Doctor of Sciences (Physics and Mathematics), Professor, Head of the Department, Department of Industrial Marketing, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (pr. Peremogy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine)

Ovchinnikova Anna V. – Postgraduate Student, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (pr. Peremogy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine)
E-mail: anya.ovchinnikova@gmail.com

УДК 339.133.017

Солтцев С. А., Овчинникова А. В. Модель оценивания маркетинговых рисков в инвестиционных проектах

Целью статьи является исследование теоретических и методических основ оценивания маркетинговых рисков при реализации инвестиционных проектов для повышения эффективности принятия управленческих решений и минимизации уровня маркетинговых рисков. В результате исследования предложено выделить этап оценивания в процессе управления, состоящий из выявления, анализа и оценки маркетинговых рисков. Структуризация методов оценивания маркетинговых рисков позволила дополнить существующие группы методов оценивания рисков методами маркетинговых исследований потребительского поведения и разработать модель поэтапного комплексного оценивания маркетинговых рисков в инвестиционных проектах, которая основана на исследовании процесса рыночного обмена предприятий и моделировании поведения потребителей в рыночных условиях. Перспективой дальнейших исследований является определение источников и особенностей оценивания маркетинговых рисков на последующих фазах реализации инвестиционного проекта и при выведении товара на рынок.

Ключевые слова: маркетинговые риски, оценивание маркетинговых рисков, поведение потребителей, модель оценивания маркетинговых рисков.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Формул.:** 1. **Библ.:** 14.

Солтцев Сергей Алексеевич – доктор физико-математических наук, профессор, заведующий кафедрой, кафедра промышленного маркетинга, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

Овчинникова Анна Вячеславовна – аспирантка, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: anya.ovchinnikova@gmail.com

УДК 339.133.017

Солтцев С. О., Овчинникова А. В. Модель оцінювання маркетингових ризиків в інвестиційних проектах

Метою статті є дослідження теоретичних та методичних засад оцінювання маркетингових ризиків при реалізації інвестиційних проектів для підвищення ефективності прийняття управлінських рішень та мінімізації рівня маркетингових ризиків. У результаті дослідження запропоновано виокремити етап оцінювання в процесі управління, що складатиметься з виявлення, аналізу та оцінки маркетингових ризиків. Структуризація методів оцінювання маркетингових ризиків надала можливість доповнити існуючі групи методів методами маркетингових досліджень споживчої поведінки та розробити модель поетапного комплексного оцінювання маркетингових ризиків в інвестиційних проектах, яка заснована на дослідженні процесу ринкового обміну підприємств та моделюванні поведінки споживачів у ринкових умовах. Перспективою подальших досліджень є визначення джерел та особливостей оцінювання маркетингових ризиків на подальших фазах реалізації інвестиційного проекту та при виведенні товару на ринок.

Ключові слова: маркетингові ризики, оцінювання маркетингових ризиків, поведінка споживачів, модель оцінювання маркетингових ризиків

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 14.

Солтцев Сергій Олексійович – доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра промислового маркетингу, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

Овчинникова Анна Вячеславівна – аспірант, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: anya.ovchinnikova@gmail.com

The economic recession in Ukraine is marked with decreasing investments in the industrial sector of the economy of Ukraine, one of the reasons for which is companies' restraint in implementation of the long-term investment projects due to the high uncertainty in the market

environment and, consequently, a high level of marketing risks. The crises of 1998 and 2008 made the managers realize that the existing approaches to the marketing risk assessment cannot be applied in full and are to be supplemented with more detailed market research of consumer behavior